

Регулювання норми прибутку в секторі електронних комунікацій

Життєво важливим кроком до реалізації цифрових амбіцій нашої країни та використання трансформаційного потенціалу сучасних цифрових технологій є запровадження регулювання норми прибутку в секторі електронних комунікацій. У статті обґрунтовано доцільність такого кроку в контексті взятих Україною зобов'язань стосовно гармонізації вітчизняного ринку електронних комунікацій із вимогами ЄС, зокрема, з метою підтримки стабільності ринку електронних комунікацій та підвищення добробуту кінцевих споживачів.

На підставі вивчення міжнародних підходів до регулювання норми прибутку телекомунікаційних компаній в країнах з розвиненим ринком електронних комунікацій розкрито характер їх впливу на інвестиційну активність та інноваційний потенціал, забезпечення доступу населення до недорогих і якісних цифрових засобів зв'язку. Окреслено можливі варіанти регулювання норми прибутку та запропоновано гібридний підхід, який передбачає застосування певної комбінації підходів задля пошуку правильного балансу між захистом споживачів і розвитком сектору електронних комунікацій в Україні.

У цьому дослідженні були використані загальнонаукові методи, такі як аналіз та синтез, індукція й дедуція, з метою вивчення існуючих підходів регулювання норми прибутку в секторі електронних комунікацій. Використання методу наукового опису дозволило розкрити основні риси регулятивних підходів. Під час дослідження також використовувалися методи наукового узагальнення, що сприяли систематизації отриманих результатів і формуванню висновків щодо ефективності та придатності різних моделей регулювання норми прибутку в секторі електронних комунікацій для практичного їх впровадження в умовах розвитку України.

Ключові слова: цифрова економіка; індекс розвитку ІКТ; цифровий розрив; телекомунікаційні компанії; капітальні вкладення; стимулювання інвестицій; середньозважена вартість капіталу.

Актуальність теми. В епоху безпрецедентного технологічного прогресу і глобальної взаємопов'язаності сектор електронних комунікацій служить життєво важливим драйвером економічного зростання та соціального розвитку. Так, забезпечуючи цифрові транзакції, електронну торгівлю та онлайн-ринки, цей сектор стимулює комерцію в глобальному масштабі, а також сприяє розвитку нових технологій. Доступ до надійних і недорогих електронних засобів зв'язку є запорукою соціального розвитку й інклюзії, розширення можливостей окремих осіб і спільнот, компаній і урядів, які можуть спілкуватися, співпрацювати та обмінюватися інформацією в режимі реального часу, долаючи географічні кордони та сприяючи розвитку дійсно глобалізованого суспільства.

На тлі швидкого технологічного прогресу та зростаючих споживчих вимог перед регуляторними органами в усьому світі поставлено завдання збалансувати імперативи зростання інвестицій та розвитку інновацій в секторі електронних комунікацій із одночасним забезпеченням чесної конкуренції й добробуту споживачів. Регулювання норми прибутку є одним із ключових інструментів, який використовується різними країнами світу для досягнення цих цілей.

Україна наразі позиціонує себе як конкурентоспроможний гравець у світовій цифровій економіці, тому активно працює над створенням сприятливого середовища для розвитку електронних комунікацій, спираючись на світові стандарти та передовий досвід країн-лідерів. Нами вже розроблена «Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030», яка визначає мету забезпечення сталого розвитку цієї сфери в сучасних умовах, з урахуванням світових тенденцій та особливостей розвитку нашої країни [1]. Також прийнятий Закон України «Про електронні комунікації», який визначає правові та організаційні основи державної політики у сферах електронних комунікацій та радіочастотного спектра. Цей закон встановлює права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у відповідній діяльності або користуються електронними комунікаційними послугами [2]. Проте, ми не маємо механізмів регулювання норми прибутку на кшталт тих, що діють у країнах з розвиненим ринком електронних комунікацій. Водночас, саме такий механізм є необхідною умовою гармонізації внутрішнього ринку електронних комунікацій з європейськими стандартами, що відкриває шлях до участі України в єдиному європейському цифровому просторі. Цей процес є життєво важливим кроком до реалізації цифрових амбіцій нашої країни та використання трансформаційного потенціалу сучасних телекомунікаційних технологій.

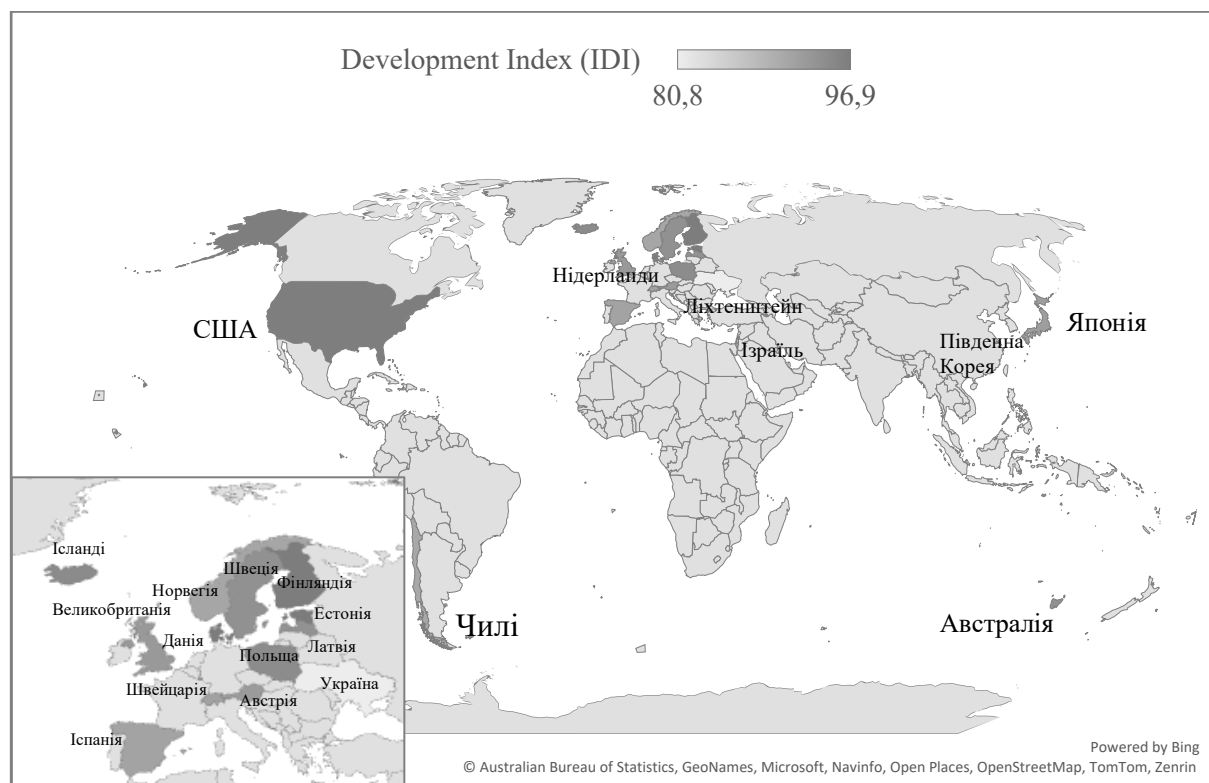
Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Аналіз останніх досліджень і публікацій даного кола проблем в Україні підкреслює складний характер регулятивних викликів у секторі

електронних комунікацій, що розвивається. Основний дискурс вітчизняних дослідників і політичного істеблїшменту нині сконцентрований навколо вивчення нормативно-правової бази (Мальон Л. (2021) [3], Омельченко А. (2021) [4], Вінник О. (2018) [5]), ринкової динаміки (Ракіпов В. (2019) [6], Самоходський І., Костриба Н. та ін. (2020) [7]) та технологічних тенденцій (Краус К., Краус Н., Манжура О. (2022) [8]) з метою пошуку можливостей для впровадження регуляторної реформи, яка сприятиме сталому зростанню, конкуренції та добробуту споживачів на ринку електронних комунікацій в Україні. Водночас нещодавні дослідження зарубіжних авторів підкреслюють появу нових парадигм, спрямованих на модернізацію та адаптацію регулювання норми прибутку до динаміки розвитку сектору електронних комунікацій. Так, однією з помітних тенденцій, яка варта уваги, є перехід до регулятивних підходів, які прагнуть узгодити інтереси телекомунікаційних операторів із ширшими політичними цілями, такими як сприяння інвестиціям у цифрові мережі наступного покоління, стимулювання інновацій та підвищення добробуту кінцевих споживачів (Eric Fruits & Geoffrey A. Manne (2023) [9]).

Безумовно, продовження подібних досліджень і діалогу між зацікавленими сторонами залишаються актуальними і важливими для вирішення багатогранних проблем, що постають перед сектором, у сприянні розвитку динамічної та конкурентоспроможної телекомунікаційної екосистеми в Україні. Заразом, не менш важливими є вивчення міжнародних практик регулювання норми прибутку в країнах з розвиненим ринком електронних комунікацій з метою виявлення їх переваг та недоліків. Зокрема, впливу на інвестиційну активність та інноваційний потенціал сектору електронних комунікацій, а також забезпечення доступу населення до недорогих і якісних цифрових засобів зв'язку.

Отже, з огляду на зазначене, **метою статті** є вивчення міжнародних підходів до регулювання норми прибутку в країнах з розвиненим ринком електронних комунікацій і їх наслідків як для компаній постачальників, так і для споживачів телекомунікаційних послуг.

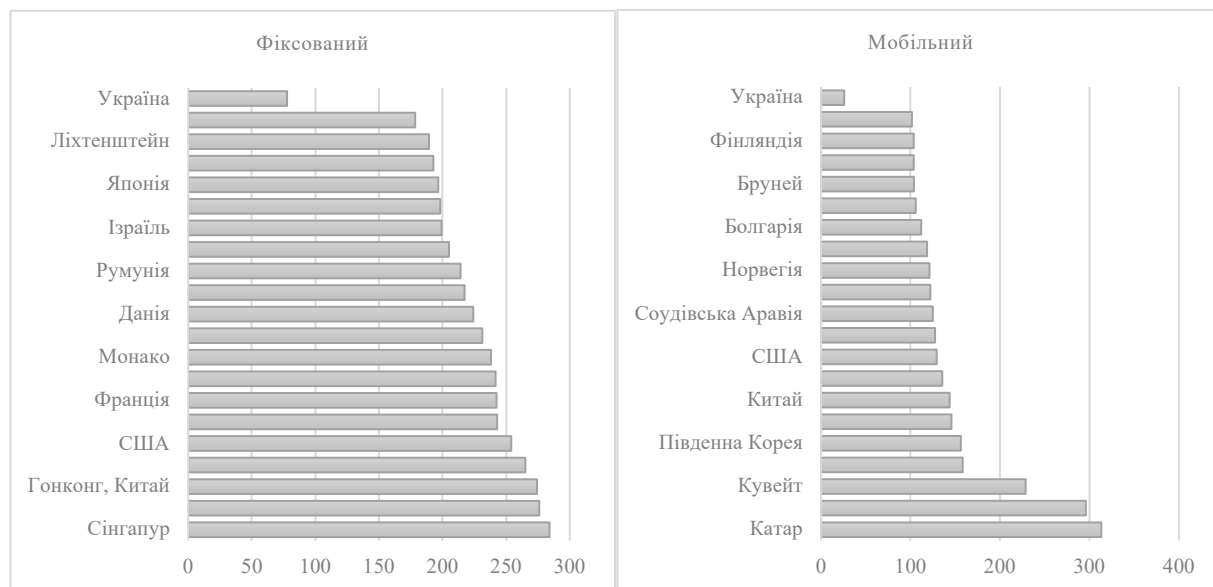
Викладення основного матеріалу. Протягом останнього десятиліття Україна вклала значні зусилля у розвиток інфраструктури електронних комунікацій, розглядаючи цей напрям як один з ключових у модернізації власної економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Ці ініціативи виявилися досить вдалими. Україна покращила свої позиції у світовому рейтингу за Індексом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (IDI). Зокрема, країна піднялася з 100-ї сходинки рейтингу в 2013 році на 77 в 2023 зі значенням індексу 80,8 балів (рис. 1) [10, 11]. Проте, незважаючи на певні досягнення, у секторі електронних комунікацій України продовжують існувати значні складнощі. Так, порівняно з іншими країнами, Україна має відносно низькі показники універсального підключення (74,6), що свідчить про наявність проблем у доступності та якості телекомунікаційних послуг [10].

Джерело: сформовано автором за матеріалами [10]

Рис. 1. Індекс розвитку ІКТ (IDI) України та 20 найкращих країн ОЕСР у 2023 році

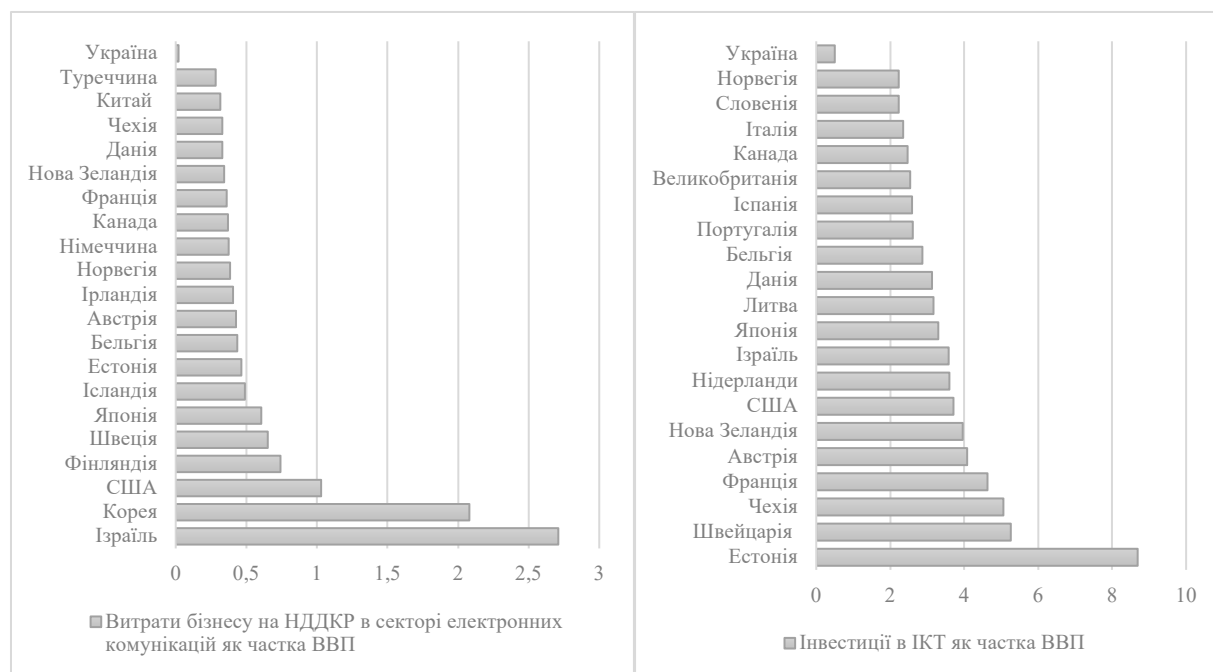
Порівняння швидкості мобільного та фіксованого Інтернету за Глобальним індексом Speedtest дозволяє зрозуміти рівень розвитку мобільних мереж та якість інтернет-послуг в тій чи іншій країні. Нижче наведений перелік 20 найкращих країн з найвищими швидкостями Інтернету на основі цього індексу (рис. 2). Україна має середню швидкість мобільного Інтернету на рівні 25,83 (102 позиція у рейтингу) Мбіт/с, фіксованого – 77,73 Мбіт/с (76 позиція у рейтингу), що вказує на значне відставання від досліджуваних нами країн за цим критерієм [12].

Джерело: сформовано автором за даними [12]

Рис. 2. Глобальний індекс Speedtest України порівняно з 20 найкращими країнами світу у 2024 році, Мбіт/с

Низькі показники швидкості Інтернету свідчать про відсутність державної політики стимулювання інвестицій у розвиток інфраструктури та технологій мобільного зв'язку. Так, за даними 2021 порівняно з досліджуваними нами країнами, Україна має дуже низький рівень інвестицій у ІКТ (0,501 % від ВВП), що вказує на обмежений рівень інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) у сфері електронних комунікацій (0,02 % від ВВП) (рис. 3).

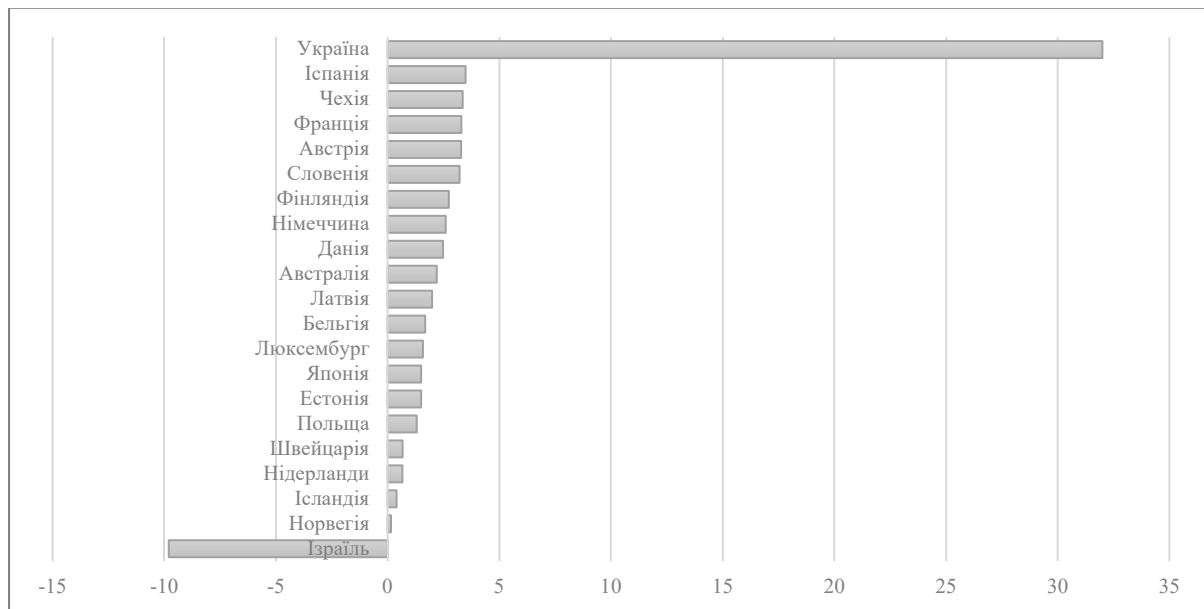
Джерело: сформовано автором за [13]

Рис. 3. Розвиток сектору електронних комунікацій в Україні у 2021¹ р. та деяких країнах ОЕСР за даними 2022 р.

¹ На час публікації статті даних за 2022 р. ще немає.

Зважаючи на те, що саме ці показники слугують індикаторами інноваційності та конкурентоспроможності країни у цьому секторі, їх низький рівень свідчить про гальмування розвитку та невисоку конкурентоспроможність на міжнародному ринку електронних комунікацій.

Україна, за даними 2021 р., має високий показник цифрового розриву (32 %) (рис. 4), що вказує на значні відмінності у доступі до цифрових технологій між містом та селом. Для порівняння, у сусідній Польщі цей показник становить 1,3 %. Варто зауважити, що цифровий розрив має досить важливе значення для розвитку країни, особливо в епоху повсюдної цифровізації, оскільки він призводить до нерівності у доступі до освіти, охорони здоров'я та інших сфер повсякденного життя, а також здатен гальмувати економічний розвиток країни в цілому.

Джерело: сформовано автором за даними [13]

Рис. 4. Різниця у використанні широкосмислового зв'язку між міськими та сільськими домогосподарствами у 2022 році

Таким чином, навіть доволі поверхневий аналіз сектору електронних комунікацій в Україні доводить необхідність розробки та запровадження дієвого механізму його регулювання. З одного боку це дозволить гармонізувати вітчизняний ринок електронних комунікацій з вимогами ЄС, а з іншого – забезпечити справедливі умови конкуренції, захисту інтересів споживачів та стимулювання інвестицій у розвиток цифрової інфраструктури та технологій.

У переважній більшості порівнюваних з Україною країн регулювання норми прибутку вже давно є наріжним каменем розвитку сектору електронних комунікацій, починаючи з перших днів телефонії [14–17]. Спочатку ця форма регулювання була необхідна для того, щоб телекомунікаційні компанії, які здебільшого були монополіями, не використовували свою ринкову владу та не встановлювали непомірно високі ціни за свої послуги. Згідно з цією нормативною базою, плата, яку стягували ці компанії, була прив'язана до їхніх витрат і прийнятної норми прибутку від їхніх інвестицій. Однак із розвитком електронних комунікацій та появою нових технологій ефективність традиційного підходу до регулювання норми прибутку стала досить сумнівною.

Згідно з традиційного підходу, **регулювання норми прибутку** передбачає встановлення заздалегідь визначеної відсоткової ставки, яку телекомунікаційні компанії мають отримати від своїх інвестицій. Ця ставка зазвичай визначається регуляторними органами на основі вартості капіталу, рівня ризику та існуючих ринкових умов. Ключовими особливостями такого регулювання є:

1) вимога регулятора до телекомунікаційних компаній щодо подання деталізованих звітів про свої капіталовкладення, які слугують основою для розрахунку дозволеної норми прибутку. Ця вимога покликана стимулювати компанії до здійснення ефективних і розумних інвестицій;

2) аналітична оцінка фінансової звітності, наданої телекомунікаційними компаніями, та визначення відповідної ставки прибутку, що здатна забезпечити досягнення бажаного балансу між стимулюванням інвестицій і захистом інтересів споживачів;

3) обчислення доходу для телекомунікаційних компаній шляхом множення дозволеної норми прибутку на затверджену базу капіталу. Ця вимога щодо доходу є основою для встановлення цін на телекомунікаційні послуги [18].

Оцінюючи вплив регулювання норми прибутку на інвестиції в секторі електронних комунікацій, необхідно враховувати безліч факторів. Так, з точки зору постачальників телекомунікаційних послуг регулювання норми прибутку може мати як позитивні, так і негативні наслідки, які в узагальненому вигляді наведено нами у таблиці 1.

Таблиця 1

Позитивні та негативні наслідки регулювання норми прибутку на інвестиції в секторі електронних комунікацій

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
забезпечує стабільне та передбачуване середовище для постачальників телекомунікаційних послуг	може зменшити стимули для постачальників телекомунікаційних послуг інвестувати в нові технології чи інноваційні рішення
з гарантованою нормою прибутку компанії швидше інвестуватимуть у дорогі, довгострокові інфраструктурні проекти	може призвести до неефективності, бо компанії зосереджуються на досягненні нормативних цілей, а не на оптимізації своєї діяльності
може гарантувати, що постачальники телекомунікаційних послуг не стягуватимуть із споживачів надмірну плату, навіть якщо ця компанія монополіст	нормативні вимоги можуть створювати перешкоди для нових компаній, що призводить до зниження конкуренції і, як наслідок, потенційного обмеження вибору споживачів

Джерело: сформовано автором на основі матеріалів [19]

Одним із основних недоліків традиційного регулювання норми прибутку була відсутність гнучкості в адаптації до мінливих умов ринку електронних комунікацій. Зі швидким розвитком технологій та зростанням конкуренції в цьому секторі економіки традиційний підхід став застарілим і надто жорстким. Він призвів до неефективності, яка, у підсумку, завадила розвитку інновацій, оскільки компанії часто неохоче інвестують у нові технології через наявні нормативні обмеження. Окрім того, опора на історичні витрати як основу для встановлення ціни послуг не враховує динамічний характер розвитку сектору електронних комунікацій та потенціал скорочення витрат із плином часу.

З точки зору споживачів, однією з головних проблем регулювання норми прибутку є його потенційно негативний вплив на їхні витрати. Відповідно до цього підходу компаніям дозволяється отримувати фіксовану норму прибутку від своїх інвестицій. З одного боку, це забезпечує певний рівень прибутковості для компаній, з іншого – може призвести до зростання витрат для споживачів. Так, якщо телекомунікаційна компанія гарантовано отримує високу норму прибутку, вона може бути зацікавлена у підвищенні цін з метою максимізації своїх доходів, що, у підсумку, призводить до збільшення рахунків для споживачів, потенційно обмеживши їхній доступ до основних телекомунікаційних послуг.

Разом з тим, якщо норма прибутку встановлена на надто низькому рівні, компанії позбавлені стимулу інвестувати в інновації, оскільки вони можуть не отримати достатньої прибутковості своїх інвестицій. Коли компанії зосереджені на досягненні конкретних фінансових цілей, існує ризик того, що вони віддаватимуть перевагу скороченню витрат, а не інвестиціям в інфраструктуру чи покращенню якості послуг. Такі дії компаній, як правило, призводять до перевантаження мережі та низької швидкості Інтернету, що є значною проблемою для споживачів. У підсумку, очевидною зацікавленістю споживачів є підхід до регулювання норми прибутку, який не шкодить якості та надійності телекомунікаційних послуг, які вони отримують. Тож встановлення правильного балансу має вирішальне значення для регулювання норми прибутку.

Регулювання норми прибутку у сфері електронних комунікацій також впливає на доступ до відповідних послуг, особливо в районах з недостатнім обслуговуванням. У деяких випадках компанії можуть бути зобов'язані надавати доступний і універсальний доступ до телекомунікаційних послуг у межах своїх нормативних зобов'язань. Це гарантує, що споживачі в сільській місцевості або районах з низьким рівнем доходу мають доступ до основних послуг зв'язку. Однак, у такому випадку, проблема полягає у пошуку балансу між доступністю та фінансовою спроможністю телекомунікаційних компаній. Так, занадто низький рівень прибутковості може бути стримуючим фактором для компаній, які прагнуть розширення мережевої інфраструктури з метою охоплення території з недостатнім обслуговуванням, що, у підсумку, призводить до цифрового розриву. Політики та урядові організації зобов'язані детально дослідити наслідки цих компромісів, щоб гарантувати такий підхід до регулювання норми прибутку, який сприятиме як розвитку сектору електронних комунікацій, так і доступу та доступності якісних послуг для всіх споживачів.

Визнаючи обмеження традиційного регулювання норми прибутку, регулятори деяких країн ЄС, запропонували альтернативні підходи, які більше відповідають реаліям сучасного телекомунікаційного середовища. Одним із таких підходів є регулювання обмеження цін, коли регулятори встановлюють максимальну ціну, яку телекомунікаційні компанії можуть стягувати за свої послуги. Це сприяє збільшенню конкуренції, і як наслідок, стимулює компанії бути більш ефективними. Іншим варіантом є

регулювання обмеження загального доходу, який може отримати телекомунікаційна компанія. Такий підхід заохочує компанії зосереджуватися на контролі за витратами й інноваціях, оскільки будь-яке збільшення доходу повинно бути досягнуто за рахунок підвищення ефективності, а не підвищення цін для споживачів.

Хоча і обмеження ціни, і регулювання обмеження доходу мають свої переваги, гібридний підхід, який поєднує елементи обох, може бути найефективнішим рішенням. Встановлюючи максимальну ціну на певні послуги, а також обмежуючи загальний дохід, регулятори можуть знайти баланс між сприянням конкуренції та забезпеченням розумної норми прибутку для телекомунікаційних компаній. Такий підхід сприяв би ефективності та інноваціям, а також захищав від потенційних зловживань ринковою владою. Крім того, необхідні регулярні перегляди та коригування нормативної бази, щоб йти в ногу з технологічним прогресом і зміною ринкових умов.

Серед країн, які успішно запровадили гібридні регуляторні підходи в секторі електронних комунікацій можна виділити Великобританію, яка запровадила систему, відому як RPI-X, де максимальна ціна, яку можуть стягувати телекомунікаційні компанії, визначається рівнем інфляції за мінусом коефіцієнта продуктивності. Такий підхід призвів до посилення конкуренції, підвищення якості послуг і зниження цін для споживачів. Подібним чином Нова Зеландія запровадила режим обмеження доходів у поєднанні зі структурою якості обслуговування, що стимулювало телекомунікаційні компанії інвестувати в оновлення мережі та надавати кращі результати обслуговування [19].

З огляду на такі перспективи, пошук оптимального підходу до регулювання норми прибутку має вирішальне значення у досягненні балансу між інтересами споживачів і фінансовою спроможністю телекомунікаційних компаній. Гнучка нормативно-правова база, яка дозволяє періодично коригувати ринкові умови та технологічний прогрес, може допомогти вирішити проблеми та можливості, пов'язані з регулюванням норми прибутку. Враховуючи різноманітні точки зору споживачів, політики та регуляторні органи мають розробити правила, які сприятимуть ринковій конкуренції, інноваціям, доступу і доступності до високоякісних телекомунікаційних послуг для всіх. Саме регулятор відповідає за те, щоб компанії надавали якісні та доступні послуги, а також дозволяли їм отримувати справедливую норму прибутку від своїх інвестицій. Встановлюючи базові принципи та контролюючи сектор, регуляторні органи створюють рівні умови для компаній і захищають інтереси як споживачів, так і інвесторів.

Отже, щоб досягти бажаного балансу Національна комісія України, що здійснює державне регулювання у секторі електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку має можливість обрати з поміж варіантів регулювання норми прибутку, які досить успішно використовуються у країнах з розвиненим сектором електронних комунікацій, зокрема:

1. Підхід, що базується на вартості капіталу. Він дозволяє телекомунікаційним компаніям отримувати норму прибутку, що дорівнює вартості капіталу, необхідного їм для фінансування своїх капіталовкладень. Регуляторні органи визначають цю ставку на основі середньозваженої вартості капіталу (WACC) й існуючих ринкових умов. Такий підхід створює стимули для компаній інвестувати в мережеву інфраструктуру та інновації, оскільки вони можуть отримати справедливу віддачу від своїх інвестицій. Цей підхід запроваджений Федеральною комісією зі зв'язку (FCC) у США.

2. Порівняльний аналіз, який передбачає, що регулятор може порівнювати продуктивність і прибутковість телекомунікаційних компаній із контрольними галузевими показниками, щоб визначити справедливу норму прибутку. Досвід Нової Зеландії демонструє, що такий підхід забезпечує більш прозорий і конкурентоспроможний ринок, оскільки компанії отримують стимули підвищувати свою ефективність і продуктивність з метою отримання вищої норми прибутку. Порівняльний аналіз також заохочує компанії застосовувати передовий досвід і вчитися на успіхах інших.

3. Деякі регулюючі органи обирають домовленості про розподіл доходів, коли телекомунікаційні компанії діляться частиною своїх доходів з урядом або регулюючим органом. Цей підхід дозволяє встановити прямий зв'язок між результатами діяльності компанії та прибутками, які вона отримує. Однак це також може ускладнити визначення відповідного коефіцієнта розподілу доходів і не надавати достатніх стимулів для компаній інвестувати в інфраструктуру.

4. Австралія запровадила унікальну форму регулювання норми прибутку, відому як модель будівельних блоків (BBM). Ця модель дозволяє регуляторам визначати ефективні витрати на надання телекомунікаційних послуг, включаючи вартість капіталу, і відповідно встановлювати ціни. BBM стимулює компанії до ефективної роботи та ефективного інвестування в інфраструктуру, оскільки вони можуть отримати справедливу віддачу від своїх ефективних капітальних вкладень. Такий підхід високо оцінили за досягнення балансу між сприянням конкуренції та забезпеченням прийнятних прибутків для компаній.

Хоча кожен із цих варіантів має свої переваги та недоліки, найкращий підхід, зрештою, залежить від конкретного контексту та цілей регулюючого органу країни. Хорошим для вітчизняного регулятора може бути варіант, який передбачає застосування певної комбінації підходів задля пошуку правильного балансу між захистом споживачів і стимулюванням інвестицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Еволюція регулювання норми прибутковості в секторі електронних комунікацій відображає потребу в гнучкій та адаптивній нормативній базі, яка сприяє конкуренції, заохочує інновації та забезпечує розумну норму прибутку для телекомунікаційних компаній. Хоча традиційне регулювання норми прибутку було досить ефективним у минулому, очевидно, що для вирішення сучасних проблем досліджуваного сектору, який швидко розвивається, необхідні альтернативні підходи. Гібридний підхід, можливо, є саме тим альтернативним варіантом для України, який здатен поєднувати в собі різні елементи обмеження ціни та обмеження доходу, і, як видно з успішних прикладів, пропонує багатообіцяючий варіант механізму регулювання, який прагне знайти правильний баланс між захистом споживачів і розвитком сектору електронних комунікацій в Україні.

Наступні наукові дослідження будуть присвячені порівняльному аналізу механізмів регулювання норми прибутку у країнах з розвиненим сектором електронних комунікацій з метою подальшої імплементації найкращих міжнародних практик регулювання у сектор електронних комунікацій в Україні.

Список використаної літератури:

1. Стратегія розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F:15:05.pdf>.
2. Про електронні комунікації : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-IX#Text>.
3. Мальон Л. На шляху до єдиного цифрового ринку ЄС: телекомунікації / Л. Мальон // Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду Відродження в межах грантового компоненту проєкту EU4USociety. Київ, 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ucep_report_telecom_1.06.2021.pdf.
4. Омельченко А.В. Законодавство України у сфері цифрової трансформації: стан розвитку та перспективи систематизації / А.В. Омельченко // *Juris Europensis Scientia*. – Вип. 6. – 2021. – С. 60–63 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/300/397>.
5. Вінник О.М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу: монографія / О.М. Вінник // Нац. акад. правових наук України. НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. – Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. – 210 с.
6. Ракинов В. Структурно-динамічні характеристики процесів цифрової трансформації національних соціально-економічних систем / В.Ракинов // *Економічні горизонти*. – 2019. – № 2 (9). – 125–134 с. DOI: 10.31499/2616-5236.2(9).2019.234878.
7. Краус К.М. Цифрові вектори трансформації “інфраструктурного полотна” країни: соціально-економічні користі та загрози / К.М. Краус, Н.М. Краус, О.В. Манжура // *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. – 2022. – № 2 (10). – 48–58 с.
8. Самоходський І. Зелена книга. Ринки голосових телекомунікаційних послуг / І.Самоходський, Н.Костриба та ін. // Документ підготовлено експертами Офісу ефективного регулювання. – 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://cdn.regulation.gov.ua/75/1d/35/4d/regulation.gov.ua_Green%20book_Voice%20Telecommunication%20Services%20Market.pdf.
9. *Eric Fruits* : Quack Attack: De Facto Rate Regulation in Telecommunications / *Eric Fruits, Geoffrey A. Manne*. – 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://laweconcenter.org/resources/quack-attack-de-facto-rate-regulation-in-telecommunications/>.
10. Measuring digital development / The ICT Development Index 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/IDI2023/>.
11. Measuring the Information Society Report 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/mis2014/MIS2014_without_Annex_4.pdf.
12. Speedtest Global Index 2024 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.speedtest.net/global-index#fixed>.
13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrstat.gov.ua/>; OECD: Going Digital Toolkit <https://goingdigital.oecd.org/>.
14. Jamison Mark A. Rate of Return: Regulation / *Jamison Mark A.* // Public Utility Research Center University of Florida. – 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bear.warrington.ufl.edu/centers/purc/docs/papers/0528_Jamison_Rate_of_Return.pdf.
15. *Grajek Michal* Regulation and Investment in Network Industries: Evidence from European Telecoms / *Grajek Michal, Röller Lars-Hendrik* // ESMT Working Paper № 09-004, Available at SSRN [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ssrn.com/abstract=1448666> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1448666>.
16. *Grajec M.* Regulation and Investment in Network Industries: Evidence from European Telecoms / *M.Grajec, L.Röller* // *Journal of Law and Economics*. – 2012. – № 55. – 189–216 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://doi.org/10.1086/661196>.
17. Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a common regulatory framework for electronic communications networks and services // OJ L 108. – 24.04.2002. – P. 33.
18. Cost of Capital: Unveiling the Impact on Rate of Return Regulation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fastercapital.com/content/Cost-of-Capital--Unveiling-the-Impact-on-Rate-of-Return-Regulation.html>.

19. Rate of Return Regulation in the Telecom Industry: Insights and Challenges [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fastercapital.com/content/Rate-of-Return-Regulation-in-the-Telecom-Industry-Insights-and-Challenges.html#Introduction-to-Rate-of-Return-Regulation-in-the-Telecom-Industry>.

References:

1. Stratehiia rozvytku sfery elektronnykh komunikatsii Ukrainy na period do 2030 [Online], available at: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F:15:05.pdf>
2. Pro elektronni komunikatsii, Zakon Ukrainy [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-IX#Text>
3. Malon, L. (2021), Na shliakhu do yedynoho tsyfrovoho rynku YeS: telekomunikatsii, Material pidhotovleno za pidtrymky Yevropeiskoho Soiuzu ta Mizhnarodnoho Fondu Vidrozhennia v mezhakh hrantovoho komponentu proiektu EU4USociety, Kyiv [Online], available at: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ucep_report_telecom_1.06.2021.pdf
4. Omelchenko, A.V. (2021), Zakonodavstvo Ukrainy u sferi tsyfrovoi transformatsii: stan rozvytku ta perspektyvy systematyzatsii, *Juris Europensis Scientia*, Vypusk 6, S. 60–63 [Online], available at: <http://chernvisn.onua.edu.ua/index.php/chern/article/view/300/397>
5. Vinnyk, O.M. (2018), Pravove zabezpechennia tsyfrovoi ekonomiky ta elektronnoho biznesu: monohrafiia, Nats. akad. pravovykh nauk Ukrainy, NDI pryvat. prava i pidpriemnytstva im. akad. F.H. Burchaka, Kyiv: NDI pryvatnoho prava i pidpriemnytstva im. akad. F.H. Burchaka NAPrN Ukrainy, 210 s.
6. Rakipov, V. (2019), Strukturno-dynamichni kharakterystyky protsesiv tsyfrovoi transformatsii natsionalnykh sotsialno-ekonomichnykh system, *Ekonomichni horyzonty*, № 2 (9), 125–134 s. [Online], available at: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.2\(9\).2019.234878](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(9).2019.234878)
7. Kraus, K.M., Kraus, N.M. & Manzhura, O.V. (2022), Tsyfrovi vektory transformatsii “infrastrukturnoho polotna” krainy: sotsialno-ekonomichni korysti ta zahrozy, *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, № 2 (10), 48–58.
8. Samokhodskyi, I. & Kostryba, N. ta in. (2020), Zelena knyha. Rynok holosovykh telekomunikatsiinykh posluh, Dokument pidhotovleno ekspertamy Ofisu efektyvnoho rehuliuвання [Online], available at: https://cdn.regulation.gov.ua/75/1d/35/4d/regulation.gov.ua_Green%20book_Voice%20Telecommunication%20Services%20Market.pdf
9. Eric, Fruits & Geoffrey, A. Manne (2023), Quack Attack: De Facto Rate Regulation in Telecommunications [Online], available at: <https://laweconcenter.org/resources/quack-attack-de-facto-rate-regulation-in-telecommunications/>
10. Measuring digital development, The ICT Development Index 2023 [Online], available at: <https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/IDI2023/>
11. Measuring the Information Society Report 2014 [Online], available at: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/publications/mis2014/MIS2014_without_Annex_4.pdf
12. Speedtest Global Index 2024 [Online], available at: <https://www.speedtest.net/global-index#fixed>
13. Державна служба статистики України [Online], available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>; OECD: Going Digital Toolkit <https://goingdigital.oecd.org/>
14. Jamison, Mark A. (2005), Rate of Return: Regulation, *Public Utility Research Center University of Florida* [Online], available at: https://bear.warrington.ufl.edu/centers/purc/docs/papers/0528_Jamison_Rate_of_Return.pdf
15. Grajek, Michal & Röller, Lars-Hendrik (2009), Regulation and Investment in Network Industries: Evidence from European Telecoms, ESMT Working Paper № 09-004 [Online], available at: <https://ssrn.com/abstract=1448666> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1448666>
16. Grajec, M. & Röller, L. (2012), «Regulation and Investment in Network Industries: Evidence from European Telecoms», *Journal of Law and Economics*, № 55, 189–216 s. [Online], available at: <https://doi.org/10.1086/661196>.
17. Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, OJ L 108, 24.04.2002, p. 33.
18. Cost of Capital: Unveiling the Impact on Rate of Return Regulation [Online], available at: <https://fastercapital.com/content/Cost-of-Capital--Unveiling-the-Impact-on-Rate-of-Return-Regulation.html>
19. Rate of Return Regulation in the Telecom Industry: Insights and Challenges [Online], available at: <https://fastercapital.com/content/Rate-of-Return-Regulation-in-the-Telecom-Industry-Insights-and-Challenges.html#Introduction-to-Rate-of-Return-Regulation-in-the-Telecom-Industry>

Піжук Ольга Іванівна – доктор економічних наук, доцент, процесор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-аналітики Державного податкового університету.

<https://orcid.org/0000-0002-5802-1053>.

Наукові інтереси:

- цифрова трансформація економіки та суспільства в контексті інклюзивного розвитку;
- економіка штучного інтелекту;
- стратегічний аналіз загроз і ризиків в сфері економічної безпеки;
- реінжиніринг бізнес-процесів та управління змінами.

Pizhuk O. I.

Rate of Return Regulation in the sector of electronic communications

The introduction of regulation of the rate of return in the electronic communications sector is a decisive step towards realizing our country's digital ambitions and harnessing the transformative potential of modern digital technologies. The article justifies the relevance of such a step in the context of Ukraine's commitments regarding domestic electronic harmonization of the communications market with EU requirements, particularly aimed at supporting market stability and enhancing the well-being of end consumers.

Based on an examination of international approaches to regulating the rate of return norms of telecommunications companies in developed electronic communications markets, the nature of their influence on investment activity and innovative potential, as well as ensuring access to affordable and quality digital communication tools for the population, is revealed. Possible options for the rate of return regulation are outlined, proposing a hybrid approach that involves applying a combination of approaches to find the right balance between consumer protection and the development of the electronic communications sector in Ukraine.

This study utilized general scientific methods such as analysis and synthesis as well as induction and deduction to study existing rate-of-return regulation approaches in the electronic communications sector. The application of the method of scientific description made it possible to reveal the main features of regulatory approaches. Scientific generalization methods were also employed to systematize the obtained results and form conclusions regarding the effectiveness and suitability of various profit regulation models in the electronic communications sector for practical implementation in the context of Ukraine's development.

Keywords: digital economy; ICT development index; digital divide; telecommunications companies; capital investments; investment stimulation; weighted average cost of capital.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2024